

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

B. WESSELÉNYI MIKLÓS HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közli: Jakab Elek.

(Folytatás.)

II.

ELSŐ BIRÓSÁGI ITÉLET A KIFOGÁSOK KÉRDÉSÉBEN.

Anno 1836. Die 25. Augusti.

1836. aug. 25.

Deliberatum est:

Itélet:

 ompetentia Fori tam ratione loci, in quo actionalis casus evenit, quam et intuitu Personae, utpote intra ambitum Regni hujus Possessorium tenentis, extra omnem quaestionem posita; caeterum provisione articuli 6. 1830. cursui praesentis causae obstare nequeunte, obmotam circa Judicatum exceptionem rejici.

Pro I. Prohibit.

A törvényszék illetékessége mind a helyre nézve, a hol a beperesített ügyeset történt, mind a személyre nézve, mint a kinek ezen ország határin belől birtoka van, minden kérdés felett állván, egyébiránt is az 1830. G. t. cz. intézkedései a jelen ügy folyamát meg nem akadályozhatván: a bíróság ellen támasztott kifogás elvettetik.

Alperes tiltakozik.

1836-ik Eszt. Szent István-folyamat alatt.

Az alperes önszemélyében megjelenvén, mielőtt a közben tett tiltmányának*) (Prohibita) okát adná, kénytelen megjegyezni, hogy a felperes Korona Ügyészének az egész

*) Az eredetiben is így volt: „Tiltmányának“ helyett.

Közli.

ügybeni cselekvésmódja, az igazsággal, hivatal szabta kötelességével, s világos törvényeinkkel ellenkezik.

Nem panaszként, mert azt keblében fojtani tudja, hanem azért, mert helytelent s törvénytelen elhallgatni nem szokott, alperesnek nyilván ki kell jelentenie, melly nagy igazságtalanság valakit életét, vagyont

a becsületét megtámadó perrel ok és alap nélkül üldözni, — üldözni egy hű polgárt, kinek élte s keble egyenlőn tiszta és nyílt, s ki titokba soha nem burkolt tettei czéljával mindég hazája s királya boldogságát tüzte ki, — s még botránkoztatóbb, hogy ezt a felperes teszi, a kinek törvény szerint (1542. 29.) az ország által kellene választania, s ki e haza szent ügyét, egyes polgárok bátorságát s törvények szentségét egyenlően lenne köteles védeni, és a ki az első polgárnak, de fényes tisztjénél fogva, minden polgárok felett álló fejedelemnek képét viselné, s mint korona ügyvéd, a szent korona jogait védni lenne kötelessége; még is azokat ugyanazon szent korona egyes tagjainak helytelen háborgatása által veszélyeztetni, s a trónnak, a halhatatlan II. Leopold bölcs mondása szerint, a jobbágyok sziveikben álló legerősebb támaszát ingadoztatja.

Nem hallgathatja el más felől az alperes azt is, miszerint hon és király elleni nyilvános vétségnél terhesebbé sulyosodott hiba, néhány költött, de még költött alakjokban is legfeljebb csak értelem nélkülinek nevezhető üres szavakért akarni egy békés polgárt a büntető fegyverek legkeményebbikével sujtani, ágyukat szegezni és sütni, sőt minden ágyukat kilőni, néhány levegőben szárnyaló s elrepült szavak vélt árnyéki ellen. Országszerte és kívül hitték azt, hogy nem azon néhány szavak a kezdett kereset valódi okai, hanem egy valóban tettben álló és következtetésekkel teljes országos bűnnek kell létezni, ezt hitték vagy hinni állították azok is, kik tudhatták a körülményeket, s kiknek kell is vala azokat tudniok; igenis a kormányhoz közel álló legnagyobbjai azt mondták sugva s nyilván, hogy miként lehetne csak fel is tenni azon vagy nevetséges, vagy undok czélt, miszerint néhány nyom és következtetés nélkül elhangzott bizonytalan szavakért valaki fejét és jószágát veszítse. És így csak kérdő czimnek tartották, csak ürügynek hitték azon idézett szavakat, s hogy majd a teendő vizsgálatok által fog a valódi büntett s fontos ok kivilágosodni, s hogy majd a per megkezdésénél áll azzal a felperes elő, ettől tartottak sokan, ezt remélték

mások, és ezen reményöket nyilván ki is mondták.

Feszülten várta az ország ezen ember- emlékezet olta gyakorlatban nem volt, s dördületlen jött per megkezdését; de várta a külföld is, mert ezt ujságlevelek által tették — valóban nem az alperes, sem hozzája hasonló, hanem éppen mások reája s ügyére figyelmessé — ujságlevelek által, melylyel az alperes mentségét s kéretlen elhiredése elleni felszólítását épen nem vették be lapjaikba. És megestek a vizsgálatok, s elkezdődött a szokatlan s rémitő per. És imhol a hegyek feszült fájdalmak közti szülésének csakugyan azon néhány költött szavak levének magzatja.

De mi áron vásároltaték e silány következmény s mik származtak abból? — Egy fejedelem uralkodása kezdetekor tétetek oly lépés, mely keserített mindent, kire rémülést nem hozott — éppen azon ünnepeles üdöpontban, melyet határtalan uralkodók is népöket örvendeztető kegyelem tettekkel szoktak dicsőíteni, — akkor, mikor könnyek letörlése, rettegések szüntetése s bizodalom gerjesztés a legillőbb fénysugarak, mellyekkel fejedelem magas polczára léphet.

Kezdetben eszközlött benyomás szokott legtartósabb lenni, eleinte bezárkozott szíj s elhült bizodalom ritkán nyílik fel újra s melegszik meg többé. Azért miként ad vajjon cselekedetéről számot az, ki illy szigorú lépésével a hűségápláló öröm s kedv helyett, országszerte illy keserű érzést s elkedvetlenedést okozott? De miként tud ugyanaz számolni arról, hogy miután az ország rémült s szomorított lakósi fojtott sóhajok közt, a szelidség s kegyelem napjait elhunyni szemlélvén, a szokatlan keménység valódi oka megtudására vártak, de hijában vártak, azon érzésnek kelle helyet adniok, melly ok nem létezése felfedezésétől elválhatatlan? Szeretet és bizodalom veszedelmeztesen kívül nem lehet uralkodásra illy érzés terjedésénél veszélyesebb. S végtére nem terhes számadással tartozik-e a király s haza bátorságát s méltóságát tekintve az, ki azon fenytő eszközt, melyet atyáink király s haza nyugalmanak örjéül csak a legfontosabb esetekre szántak, illy költött apróságra vesz-

tegetve, tekintetétől s hatási erejétől fosztá meg, s azon szükséges és törvényes féket, melytől minden igaz polgárnak félni kellene, megszokott madárijesztő sorsára juttatta?

Ezek valának azon árák, melyeken ezen szilődő per megkezdhetése vásároltaték. De mi lön következése? Ezen ügy által nem egyes személyt, hanem a szólás törvényes szabadságát korlátozni látván a hazai törvényhatóságok s országgyűlés, mint közügyet pártolván itt is, ott is, a néhány költött szók magoknál sokkal keményebbeket, számtalanokat szülének. Ingerült vitatások, feszültség s drága időnek emésztése leve a már létező, s ugyanazoknak ismétlésével tetézendő következés.

Ezeknek érzete és előre látása okozta azt, hogy a per megkezdése előtt az alperes az említett káros következesek elkerülésére, mint hű polgár, mindent elkövetett, mit ön-érzete megengede; mert meg volt győződve, hogy minden mi törvényes kormány ellen bizodalmatlanságot vagy keseredést gerjeszthet, s minden mi az az iránti méltó tiszteletet veszedelmezteti, királynak és hazának egyiránt káros. Mint törvényes kormánynak hiv s engedelmes tisztelője, mélyen fájlalja az alperes mindazon kedvetlenséget és kárt, mely az uralkodásra s hazára nézve e perből származott, s jelen és jövő kor s világ színe előtt meri állítani, hogy a tett lépéseket okozó vagy okozók nagyobbat vétett vagy vétettek király s haza ellen és sokkal többet ártottak a kormánynak, mint mennyiről az alperes alaptalanul vádoltatik, s hogy az vagy azok érdemelnék igazi büntetést.

De kezdetinél még helytelenebb, igazságtalanabb és visszásabb következesü a felperesnek a per kezdete ótai cselekvésmódja, miszerint a megindított per rejtegetésével, s folyamatjának szántsándékos akadályozásával az üldözöttől a törvényszabta védelem útát is elzárta. Valakire mért veszedelmet csak mesterkélt kegyetlenség s okta bizonytalanság és huzamos fenyegetés alatti tartás által még súlyosabbá és kinosabbá tenni. És ha nem azért volt a sujtani fenyegető kéz oly soká függőben tartólag fölemelve, hogy a fenyegetett a veszély-várás és bizonytalanság kinjai közt sanyargattassék, ugy a halogatás nem

lehet egyébnek jelé s bizonytsága, mint csapásra fölszabadító helyes okok nem létének s abból eredő öngyengeség elismerésének.

A felperes korona ügyész még mult esztendei september 29-kén kezéhez vevé a jelen pert, de abban nem dolgozván, kénytelen volt az alperes ötet dolgozásra nógatni; számtalanszor kérte, sürgette, s miután maga a fölperes is megismérte, hogy nem a perbeli dolgozás okozza a haladékat, illető felsőbb helyeken szorgalmazá az alperes ezen ellene indított méltatlan keresetnek folytatását. Midőn mindezen lépések sikeretlen maradtak, öt hónapok mulva oly lépést vala kénytelen az alperes tenni, mely bizonyosan törvénykezési történeteinkben példátlan; törv. 2. sz. a. nyesen inteté ugyanis a 2-ik szám alatti bizonyítvány szerint *) a fölperest, hogy az ellene támasztott nota-pert folytassa, és így az állítólag büntetendőnek kelle a köz-keresőt önmaga ellen kötelessége teljesítésére fölszólítani. — E lépésnek sem lévén azonban sikere, az alperes a Tekintetes kir. Tábla törvényes színe eleibe nem juthatott, sem azon helyesség parancsolta következeset nem vonhatta maga után, miszerint ezen idomtalan pert, ha nem akarják folytatni, enyésztessek, vagy ha enyésztetni nem akarják, folytassák. Hét hónapok telének újra el, s a per rejtve, az igazság kivilágosodása titok homálya által gátolva s alperes gyötrő bizonytalanságban tartatának. Igaz, hogy az alperes e Damokles kardja alatt nyugtató önérzetében nyugodtabb volt, mint nagy része azoknak, kik ily okért ily per alá jöni bizonyosan soha sem fognak; de nem a fölperesen mult, hogy alperes e helyzet gyötrelmének kinjait teljes mértékben nem érzette.

De el nem hallgatható még az is, hogy a koronaügyész nyilván vétkezett ezen börtánkozató halogatással kötelessége ellen; mert vagy bünös az alperes vagy nem, ha bünös, bocsájthatlan elmulasztás, (Negligentia) egy képzete szerint létező király s haza elleni vétket csaknem esztendeig követel-letlen nézni el; ha pedig nem bünös az alperes, nem Isten és ember iránti kötelessége lesz vala-e, a nem bünöst ily nyomasztó pör alól föloldozni?

*) Lásd hátrább illető helyén.

Sőt vétkezett a fölperes azon minden polgárral közös, de őtet hivatalánál fogva kétszeresen szorító kötelesség ellen is; miszerint kormányt szegyenüléstől s kisebbségtől, mint veszélyes ellenségtől tartoznak menteni. Azért rajta legyen azon vétek sulya, hogy ezen helytelen halogatással, mint koronaügyész követett olyat el, mi menthetlen levén, a kormányra bizonyosan csak árnyéket vethet.

A hosszas halasztás alatt azon hiedelem terjesztetett el, hogy ezen per bizonyosan meg fog szünetni. Az országgyűlésnek eloslása vala fontos szavak által erre kitűzött időül kijelelve. Az országgyűlésnek vége lön, s ime nem az országszerte méltán remélt elenyésztés következett, hanem idejét mulólag csaknem esztendő mulva lépést teve a fölperes, és pedig minő lépést? A szokott törvényes mód elmellőzésével, a nélkül, hogy utolsó szóváltását az alperessel láttatta volna, a pert ennek tudta nélkül submitálja, s azt sem a törvényes gyakorlat szerint, a Procuratorián s nyilván, hanem titokban, s ekkép habár az osztó igazság szorosan megkivánná, hogy a mely perben mentenie kell valakinek magát, azé és nem vádlóé legyen az utolsó felelet a törvény gúnyjára, és a közigazság daczára ítéletet hozatott, a kinek tisztí méltóságával legkevesebbé fér meg az igazságtalanság, sőt kinek legszentebb kötelessége a törvény rendeletét szorosan megtartani.

Ezen ítélet megállapítja a Tekintetes Királyi Táblának biráskodását, mivel ugymond, mind a per tárgyázta esetére, mind a hazánk keblében birtokos személyre tekintve, a bíróság hatósága kétséget nem szenved, az 1830. 6. pedig a jelen per folyamatját nem gátolhatja.

Ezen véletlen ítéletet alperes tiltmányzá s tiltmányának okát adandó, legelőbb is azt jegyzi meg: hogy az ítéletben nincs ok adva, miért nem gáolja a jegyzett törvényczikk e pernek folyamatját? — Azonban midőn az alperes, ki minden ítélőszékeknek tisztelője, előbbi szóváltásában a bíróság elleni észrevételeit előadta, távolról sem czéltott oda, hogy a Tekintetes Királyi Törvény Táblának a nota-perekbeni biráskodhatását kétségbe

hozza, nem czéltott oda, hogy magát mint birtokos és több jogokkal biró magyar nemes a honi törvények és birák hatóságok alól kivonja. Nem ezek ellen szólott, hanem tagadta és tagadja azt, hogy a fölperes koronaügyész a diaetai törvényszünet alatt táblai pert törvényesen indíthatott.

Ezt maga is a fölperes mind szóval, mind tettel elesmérte s bizonyította. 3. sz. a. Ez értelemben szól a 3-ik szám alatt*) ide mellékelt, s e jelen per megindítását kevés napokkal megelőzött hivatalos nyilatkozás. Nem is képes a Fiskus csak egy esetet is fölhozni, mely oda mutatna, hogy e pör támasztása előtt, habár számtalanok valának hamis bankó készítőik (kiket a Fiskus notoriusoknak vél) afféle pert országgyűlés alatt indított vagy csak folytatott volna. is.

A jelen per megindítása után támasztott ugyan a Fiskus némely bankolisták ellen is nota-pereket; de azt csak azon nézetből tevé, hogy azokkal a jelen perbeli hibáit igazolja, ezen desperált pernek támaszt szerezzen, azzal azonban egyebet nem tett, mint igazságtalanságát újabb törvényteleniségekkel halmozta.

Hogy az országgyűlés alatt a fölperes a pernek birói ítélet alá nem jöttét menthetlen halogatással is kész vala megvásárolni, az által is ügye ebbéli gyengeségének érzetét bizonyítja s elismérte, hogy ily per országgyűlés alatt nem folyhat.

Azon állításnak, hogy országgyűlése alatt táblai perek nem folyhatnak, megczáfolására a felperes Fiscus által fölhozottak meg nem állhatnak; mert azokban részint azt vizsgálja, hogy a nota-per s a Királyi Táblának diaeta alatti biráskodása régentén miként állott. Így a fölperes által Kittonichból fölhozott pontok, és az 1723. t. czikk összevetéséből levont okoskodás is a biráskodhatás támogatására teljességgel nem szolgál, sőt ellene harczol, mert Kittonich leirván a törvénykezés rendjét és idejét, midőn a fölhivott 3. §-ban a diaetalis terminusról szól, hallgat a nota-perekről, az 1723. 26. t. czikk pedig a Királyi Táblának biráskodási hatóságát érintvén, távolról sem említi, hogy a Diaeta alatt nota-pereket lehessen indítani. Áll tehát

*) Lásd hátrább illető helyén.

tántoríthatlan igazságot az, a mi már máskor is mondatott, hogy az 1830. 6. t. cikk ellérére a Citatio és Biróság nem helyes.

Hasonló okoskodás szerint állítja a fölperes, hogy az 1507. 12. (törvény) diaeta alatt azon okból rendel törvényszünetet, hogy kiki kötelességének jobban megfeleljen. A Diaetát megzavaró Salvus Conductus sértő tetteket notára vonja, és azokat Diaeta alatt elláttatni rendeli, miből azt következteti, hogy Diaeta alatt nota-per folyhatott.

De ezen okoskodás is szükségfeletti, mert az alperes soha sem tagadta, hogy nota-pererek régen Diaetán nem folyhattak volna. Igenis folyhattak, de nem a Királyi Tábla, hanem az országgyűlése előtt, mint azt Mátyás II. Decr. 3. és IV. — Decr. 10. és 46. art. Ulászló I. Decr. 13. II. 3. articulus bizonyítják.

Azonban a nota-pererek mindezen régiebb, mint későbbi állítás állását az 1791. 56. t. cikk merőben megváltoztatta; azért minden adat és okoskodás, mi elébbi állása s természetekori törvényekből vétetik, felesleges és hiában való s legfeljebb történeti értekezések (Dissertatio) tárgya lehet. 1791-n a nota-per a rendes perek közé tétetett, tehát mindaz, mi fölöle mint nem rendes perről régiebb törvényekben mondatik, már ma nem áll. 1791-ben a nota-per, mint rendes per a Királyi Táblára van rendelve; mindent tehát, a mi rendes perekről s azoknak Királyi Táblán leendő föl- vagy föl nem vételéről újabb törvény által mondatik, a nota-pörre is kell érteni, mint ordinarius és táblai perre. Már pedig az 1830. 6. t. cikk által az határoztatik, hogy Diaeta alatt Királyi Táblán semmi rendes per nem kezdődhetik, tehát nota-pör sem. Ezen okoskodásnak az alperes meggyőződése szerint logikai helyességét csak magának a logicának igazságát tagadva lehet tagadni.

Törekszik ugyan a fölperes erőltetett okoskodással az 1830. 6. cikknek azon fonák értelmet tulajdonítani, mint ha annak első pontja egyedül polgári Tábla-perekre illesztethetne, e jelen per pedig a főben járók sorába tartozván, a 3-ik pont alá esnék. Ez azonban nem ekképpen áll. Ugyanis a nota-per, mely nem egyéb, mint delictum publico

politicum, criminalisnak teljességgel nem keresztelhetetik, következőleg a citált art. 3-ik pontja értelme alá nem eshetik. De ha criminalis is lenne, a mi azonban nem áll, még akkor is helytelen a Fiscus okoskodása, mert az 1-ső pont szól az 1-ső birói székekről, itt világosan kiveszi a Királyi Táblát; a 2-ik szól az appellationalis birókról, s itten ismét kiveszi a Királyi Táblát, és még eddig csak civilis perekről beszélt; a 3-ik pont, mely criminalisokat és tisztii ügyészi pereket tárgyz, enged revisiot a Curiának is, a revisio azonban nem Tabularis, hanem csak appellált perekre alkalmazható.

A mi a fölperesnek másfelől az 1830. 6. törvény szelleme, célja s helyessége iránti okoskodását illeti, mind az ide teljességgel nem tartozik. Szellemét s képzelhető célját egy törvénynek vizsgálni akkor kell, midőn annak szavai nem tiszták s azért, hogy azon szellem s cél fölvilágosítása által a szavak feletti homály eloszoltassék; de hol a törvény szava tiszta, ott annak szellemét és célját feszegetni szükségtelen. Különbben is a törvények szaván túlterjedő magyarázatja sem a felek, sem az ítélőszék hatása körébe nem tartozik, mivel azon jussal az 1790. 12. t. cikk szerint egyedül a törvényhozó test bír.

Azonban ha a fölperes azon törvények célját s szellemét vizsgálni kívánja, szükség figyelmeznie a törvény eredetének s keletkezésének (genesis) körülményeire. 1830-ban a fölség egyedül a megyék s kerületi székek előtti pereknek, a feljebb vittek közül pedig csak a criminalisoknak kívánta Diaeta alatti folytatását. Az ország Rendei sem akarták azt általánosan kimondani, hogy Diaeta alatt a perek folyhassanak. Ennek következtetésében nem az iránt tétetett kivétel, hogy mik ne folyjanak a Diaeta alatt a királyi Tábla előtt, hanem meghagyván az általános törvényt, miszerint Diaeta alatt perek felső forumokon ne folyhassanak, az iránt tétetett kivétel, hogy mik folyhassanak. Állván tehát a közönséges szabály, hogy t. i. Diaeta alatt ne folyhassanak perek, a kivételek a ki nem vetekre a szabályt megerősítik. A nota-per pedig a kivettek közt nincs, tehát annak Diaeta alatt nem folyhatása azon törvény által és óta is tagadhatatlan. De hivat-

kozik alperes az azon diaetai naplókra és azon Diaeta minden tagjaira, hogy azon egész törvény alkotásakor sem kormánynak, sem ország Rendeinek eszökbe sem jutott a nota-pör iránt valami új provisiót tenni, és hogy sem amannak törekvése, sem ennek szándéka arra nem mutatott, hogy a kormány új just és hatóságot kapjon a nota-pör Diaeta alatti kezdetése s folytathatása által, még pedig oly hatást, mely a Diaeta szabad folyását s tagjainak törvényes függetlenségét nagyon korlátozhatná. Hivatkozik az iránt alperes különösen ezen Tekintetes Királyi Táblának némely tagjaira, kik azon törvény hozatalában dicséretes részt vettek, s kik a november 15-ik s 18-iki kerületi, s a 20-ki országos ülésekre emlékeztetvén, bizonyíthatják, hogy azon törvény hozatalakor éppen nem a kormány hatásának s erejének terjesztése volt a cél, sőt éppen azért engedték a Diaeta alatti pör folyását csak kivételként s csak némely esetekre meg, s azt is csak egyedül a közelebbi Diaetára érte, mivel nem akarták sem azt, hogy a perek folyhatása által az országgyűlésnek veszedelmesnek állított, bármi hosszúra terjedése lehetővé váljék, sem azt, hogy oly pereknek, melyek az országgyűlése tagjait közéről érdeklik, kezdetése s folytathatása által az országgyűlése felett új és nem helyes befolyás gyakoroltathassék. Már ha a polgári pereknek örökösödése, vagy egyéb nemei az országgyűlés tagjait törvényhozói kötelességökkel meg nem egyező függésben tarthatják s ha ezen függéstől óvakodni kelle, mentől inkább kelle attól őrizkedni, hogy ne legyen az országgyűlés minden tagja a királyi ügyek igazgatójától függővé téve az által, hogy az akárkit önkényesen nota-per alá vethessen, mely nemcsak vagyon, hanem az annál drágább élet s becsület ellen van intézve.

Állítja ugyan a fölperes Fiscus, hogy az 1791. 16. és az 1830. 6. cikk nem törölték el a Tekintetes királyi Táblának, mely a Diaeta alatt is bírászkodhatik, (igen, de csak a mult Diaeta alatt és csak 1830. 6. törvény-cikknél fogva) hatóságát nota-perekben is ítélni. De ezen tagadólagos okoskodás sem a bíróságot, sem a Diaeta alatti idézést nem istápolja, minthogy az eddig nem volt ha-

tósági kört törvény által elenyésztetni sem szükség nem volt, se nem lehetett. Ezen állítását oly positivus törvénynyel tartoznék a Fiscus bizonyítani, mely illetén hatóságot tulajdonit a Táblának.

Az 1830. 6. törvény ellen felhozott azon okoskodás, hogy minő veszedelmes lenne, ha hosszús országgyűlés alatt nota-pereknek heverni kellene — azon felül, hogy ide nem tartozik, nem áll; mert ez nem az 1830. 6. t. cz. hanem az 1791. 56. t. cz. szüleménye, s a mint az 1791-től 1830-ikig minden veszély nélkül állott az, hogy Diaeta alatt Királyi Táblán semmi, következőleg nota-pör sem folyhatott, épen úgy állhat s áll az 1830. óta is minden veszély nélkül.

Egyébiránt azon törvénynek helyességét, vagy célirányos voltát vizsgálni, feszegetni csak akkor kellene s lehetne s csak azoknak, midőn s a kik előtt azon törvények megváltozása jöne kérdésbe. De annak az alperes sem okát, sem helyességét átlátni nem tudja, hogy épen rajta tanulják ki a törvény lehető hiányát, azt az ő rovására pótolják, s rajta kovácsolják a létező törvényt új értelművé. — Tiszták az 1830. 6. t. cikk szavai, s állani kell azoknak mindaddig, bármi légyen is hatások s következesök, míg a Törvényhozó-Test azokat meg nem változtatja.

Nem áll tehát a hozott ítéletnek azon alapja, mint ha az 1830. 6. t. cikk rendelete a jelen per folyamatjának nem állhatna ellent; mert ha bár az országgyűlése eloszlott is már, midőn az országgyűlés alatti idézés és bírászkodás felett ítélt a Tábla, csak abban a helyzetetésben kell magát képzelni, mintha a Diaeta alatt hozott volna ítéletet, szabad legyen itt egy-két hasonlatosságot említeni. Ne adódjék az idézetett félnek elégséges törvényes tizenötöd, habár megjelenése mutatta is, hogy rövidebb idő is elég vala megjelenésére, a Citatio mégis leszállítatik. Ha bár a pör lefolyta alatt a zálogos évek eltelték is, ha mégis az esztendő eltelt előtt indított meg a per, leszállítatik. Nem lehet az más-kép e jelen esetben is, mert a mi kezdetben hibás és törvénytelen, idő multával sem válhat helyessé és törvényessé.

Hogy pedig a fölhozott 6. t. cikknek egyenesen az az értelme, a melyben az alperes

veszi, maga a Tekintetes Királyi Tábla hozott ítéletében is elrejtve (tacite) megismeri; mert nem mondja, hogy azon czikkely a pör megindításának nem áll ellent, hanem csak annyit mond, hogy a per folyamatját nem akadályozhatja.

De mindezen kívül és felül legfőképpen abban helyeztetni az alperes a közbe tett tiltmánynak okát, hogy ezen ügy Juris publici kérdésnek eldöntésére czélozván: a felett egyedül a Törvényhozó-Test s nem egy bíróság ítéltet s határozhat.

Ezen tárgy t. i. a Törvényhatóságokat s az ország Rendeit eleven részvétre gerjesztvén: ez ügy tanácskozások s egyenes nyilatkozások tárgyává vált. A képviselők Táblája elhatározottan nyilatkoztatta ki magát, hogy e tárgyban a Tekintetes Királyi Tábla nem bíraskodhatik. Főlirást határoztak ebben a RR. kik az ország képviselői, és így a nemzet akaratjának tolmácsai, ha bár a fő RR. ellenkezése miatt a főlírás a Felsőg elejébe nem mehetett is. Tizenkét izenet váltatott, s a RR. Táblája állhatatosan megmaradt nézeteinél, mint az 5-ik 5—16 sz.a. számtól 16-ikig *) ide mellékelt irományok bizonyítják. Ezen kérdés tehát most a Törvényhozó-Test előtt áll, és azon legpontosabb Jus publicumi kérdések egyike, melyeknek megfejtése egyenesen törvényt magyarázatot foglalván magában, egyedül és kirekesztőleg a Törvényhozó-Testet illeti. Itélőszéknek törvényt nem magyarázni, hanem csak az esetekre alkalmazni s ezeket a törvényhez mérni vagy jussa. De midőn valami törvény értelme a Törvényhozó-Test által hozatik kérdésbe, már akkor annyit tenne azt állítani, hogy egy ítélőszék a támadott kérdés felett határozhat, mint azt állítani, hogy egy ítélőszék felette van azon testületnek, mely előtt a kérdés eldöntetlen áll; mert felül kell lenni annak, ki egy kérdést elhatározhat azon, ki a kérdést támasztotta s függőben tartja.

Ha a Törvényhozó-Test előtt akármi tárgy iránti törvény megváltoztatásáról van szó, s a felett annak különböző részei meg nem egyezhettek, az ítélőszékeknek mindaddig,

míg az új törvény létre jő, a régiéket szerint kell ítélőszék; de midőn nem egy törvény változtatása, vagy újnak alkotása forog fenn, hanem egy létezőnek értelme jő kérdésbe, akkor nem lehet az többé ítélőszék elhatározásának tárgya, mert azon törvény vagy is annak értelme az által, hogy a Törvényhozó-Test, mely a törvényeknek egyedüli nemzője, azt kétségbe hozta, már megszünt alkalmazható lenni, mivel csak úgy lehet valamit alkalmazni, a milyen alakban vagy értelemben létezik. Törvényre nézve sem lehet pedig két ellenkező állítás közt egy harmadik értelem. Hogy ha tehát a Törvényhozó-Testen, melyet az ország egybegyűlt Rendei és a koronás törvényes Fejedelem együtt tesznek, alkotmányos országban semmi sem lehet felül, bizonyosan egy ítélőszék nem fogja magának azon felsőséget tulajdonítani, hogy ő ítélje el amannak kérdéses s függőben levő tárgyát.

De minden ítélőszékek közt a Tekintetes Királyi Tábla legkevesebbé akarhatna ilyesmit tenni; mert ugyanis kiegészítő tagja volt azon RR.-nek, melyek 12 lelkes izenetekben valónak vallották az alperes által itt fölhozott elveket, s a Tekintetes Királyi Tábla megegyezvén azokban, már most vagy mint a két különböző vélemények egyikének részese ítélne, a mi bírósági szükséges részvéttelenségével ellenkezne, vagy azzal kellene ellenkezőt kimondania, miben részt vett s megegyezett.

Eképpen oka lévén adva a közben tett tiltmánynak, az országgyűlési törvényszüneten törvény ellenére történnén, mind az idézés, mind a pernek megkezdése, és a Tekintetes Királyi Tábla sem a Törvényhozó-Test előtt álló kérdést, magát annak felébe emelve, el nem dönthetvén, sem tulajdon tette ellen nem ítélhetvén: továbbá és újra kéri az alperes a bíraskodást leszállítani. sat.

*) Lásd hátrább az illető helyen.

Pro Fisco Regio: Idem qui supra Causam reassumit, et tantisper reservanda reservat ea cum observatione, quod Pars I. Causam ipsa die latae sententiae ad se receptam cum fine praeteriti Termini restituerit, quodve Fiscalis Procurator Sententiam Pagina Processus 13. latam suo tempore et loco ad suum tempus pro Appellata declaraverit, et circa eam, quae Juris sunt, reservaverit.

Pro Fisco A. — Pars I. praesentem Processum statim ipsa die latae Sententiae, antequam Fiscalis Procurator eundem vel videre potuisset, ad se recepit, et cum Prohibita, reflexe ad indolem Causae, in actione adhibita, ac penes hanc inducta summe contumeliosa, in defensionem vero Partis I. aut alleviationem actionalis Reatus prorsus nihil faciente allegatione, non nisi cum fine Termini restituerit, taliterque dum parte ab una Fiscalem Procuratorem, de retardatione Causae maligne subsumit, ocyoremque hujus diffinitionem sibi cordi esse praetextuat, parte ab altera scopo elongationis ejusdem nihil intentatum relinquit, quamvis probe noverit, quod etiam in causis Prohibitam recipientibus, quaestio Juris semel decisa, penes Prohibitam alterari nequeat. Penes hanc observationem in conformitate insinuationis ipsa die latae sententiae suo loco factae circa praeviam sententiam, ea quae Juris sunt, reservat, eamque ad suum tempus pro appellata declarat. — Caeterum autem contra enunciationes per Partem I. contextu praeadjacentis Replica, licentiose nimis prolatas, solennem cautelam respective Protestationem interponit, eandemque Partem I. ad observandos debitae modestiae limites inviari petit. Ex incidenti provocationis Pagina Processus 17-a ad Partem A. factae, reflectitur: Pars I. ad responsum sub N-o 2. datum; ex incidenti vero Provocationis ad Punctum N-o 3-ii reflectitur ad Causam Criminalem Tabularem Fiscii Regii contra Paulum Békessy, et alios anno 1833. adeoque longe ante motam praesentem Litem, in sensu articuli 6. 1830. in Excelsa Tabula Septemvirali revisam. — His cum Cautela praemissis

Quantum jam ad prohibitam attinet: Ex combinatione Ulad. Decr. 2. art. 3-ii —

A királyi Fiskus nevében. — Az, a ki fennebb is, az ügyet új tárgyalás alá veszi, és fenhagyja a fenhagyandókat azon megjegyzéssel, hogy az alperes ezen — az ítélet kelése napján magához vett — perügyet, csak a mult törvényszak végén adta vissza, és hogy a fiskus ügyvéde a perfolyam-leírás 13-ik lapján látható ítéletet a maga idejében és helyére felebbezte, és a fenhagyandókat fenhagyta.

A Felperes királyi Fiskus nevében. — Az alperes ezen perfolyamat mindjárt az ítélet kelése napján, mielőtt azt a Fiskus ügyvéde láthatta volna, magához vette, s az ügy természetére vonatkozólag „Tiltakozvány“-nyal élt és szerfelett botránnyos s az alperes beperesített bűnyűgén semmit nem könnyítő módon tette meg visszafelelését, magát a perfolyamat pedig csak a törvényszak végén adta vissza; és így a míg a Fiskus ügyvédét egyfelől az ügy késleltetésével gonoszul vádolja, és azt szinleli, hogy neki az ügy gyorsabb lefolyása szívében fekszik, addig másfelől annak tovább nyújtása érdekében semmit el nem mulaszt, ámbár jól tudja azt, hogy oly ügyekben is, melyekben a „Tiltakozvány“-nyal élés megengedtetik, az egyszer már elhatározott jog-kérdés többé meg nem változtatható. Ezt megjegyezvén, az ítélet kelésének napján a maga helyén tett megjegyzéssel egybehangzólag, fentartván azt, a mit a törvény megenged, az ügyet a maga idejében felebbezettnek jelenti ki. Egyébiránt az alperes által előlérített viszonfelelete rendén igen szabadosan tett nyilatkozatai ellen ünneplésen tiltakozik és az alperes félt a tartozó szerénység korlátainak megtartására útasíttatni kéri. A perfolyam 17-ik lapján a felperesre hivatkozás alkalmából megjegyzi a felperes: Az alperes a 2. szám alatt adott feleletre, valamint a 3-ik szám alatti felelet illető pontjára való hivatkozás alkalmából utal a kir. Fiskus Békésy Pálnak a kir. Tábla előtt folyt bűnyűgére és mások ellen sokkal az 1833-ik év előtt indított perekre, melyek az 1830-ik évi 6. t. értelmében a Hétszemélyes Táblán láttattak el másodfokulag.

Ezeket óvakodásképen előbocsátván —

A mi a „Tiltakozvány“-t illeti: Ulászló II. Végzeménye 3. t. cikkének a Hármaskönyv

Partis II. Titt. 75. §. 1. et 2. evidens fit, in Causis Actore Fisco Regio directe ad poenam notae Infidelitatis promotis, jam ex indole sua extraordinariis, moratoria Juris remedia, caeteroquin causis duntaxat civilibus, non criminalibus propria — nunquam admissa fuisse. — Certe Pars I. nec unicum Casum remonstrando est, *) sed neque Archivum Tabulare ullum ejusdem Vestigium exhibet, quod in causis hujus generis Prohibita, aut Repulsio admissa fuerit. — Ipse articulus 56. 1791. id tenet, ut Crimen laesae Majestatis et notae Infidelitatis, per Tabulam Regiam, salva legali appellata, judicetur; unde suapte consequitur, quod in talibus causis praeter legetenus admissam appellationem, alia moratoria Juris remedia, prout antiquis temporibus locum non habuerunt, ita neque nunc habeant. Dum contextu praecitati Tit. 75. Partis II-ae innuitur in casu subversantis notae aliquando etiam Repulsione fieri posse, hoc quidem juxta Clarificationem ejusdem Titt. §. 4. et 5. intelligitur de tali casu, dum contradictorius Processus vertitur inter Impetrantem ex Nota, et Statutioni ejus contradicentem, cujus exemplum perhibet etiam Curialis Decisio Plani Tabularis Pag. 72. N-o 27.

Si in Causis ad vindicandum Crimen laesae Majestatis et Notae Infidelitatis promotis, Prohibitae locus daretur, inde praeter remoram Justitiae vindicativae sententiae effectus Prohibita sisti, imo ex eadem ratione, etiam Repulsione vel saltem Oppositione impediri posset, quod tamen manifesta absurdum foret. Non potest itaque moratorium Juris Remedium admitti in Causis directe ad vindicandum Crimen laesae Majestatis, et Notae Infidelitatis promotis, quarum Criminales indolem disertis alioquin et signanter art. 56. 1791. explicite declaratum, praeter partem I. nemo adhuc unquam in dubium vocare praesumsit.

Nunc mox citati articuli 56. 1791. inter Crimen laesae Majestatis et Notae Infidelitatis relate ad proceduram id tantum obtinet discriminis, quod notorius pro ratione ad-

II. része 75. cikke 1. és 2. §-ából kitünik, hogy a kir. Fiskus felperessége alatt hűtlenségi bűnben való elmarasztalásra indított ügyekben, melyek már természetöknél fogva rendkívüliek, csak polgári ügyekben megengedett késedelmeztető jogorvoslatoknak helye soha nem volt. Az alperes bizonyára egyetlen ily esetet sem képes idézni, sőt a táblai levéltár sem mutatja nyomait annak, hogy ily ügyekben Tiltakozvány vagy Visszaüzés engedtetett volna meg. Maga az 1791-ki 56. t. cikk azt tartja, hogy a felségsértési és hűtlenségi nota-per — a törvényes fölebbezés fenhagyása mellett — a kir. tábla által íteltessék el; a honnan önként következik, hogy hasonló ügyekben a törvény által megengedett felebbezésén kívül más késedelmeztető jogmenedékeknek a mint régen nem volt, úgy most se legyen helye. Midőn az idézett hármaskönyvi II. rész 75. cikke tartalmából olyasmi tűnik ki, hogy a fenforgó nota-esetben olykor Visszaüzésnek is van helye: ez azon törvénycikk 4. és 5. §-ában levő felvilágosító magyarázat szerint azon esetről értetik, midőn valamely nota-perben elmarasztaltnak felkért jószágáért az azt adományul nyerő ellen ellenmondói per indítatik, a mit bizonyít a Táblai Terv 72-ik lapján 27. szám alatt levő udvari határozat.

Ha a felségsértési és nota-bűnesetek büntetésére indított perekben „Tiltakozvány“-nak helye lenne, az következne belőle, hogy a bosszuló igazság késedelmeztetésén kívül az ítélet következménye avval feltartóztatnék, sőt ugyanazon öknél fogva visszaüzéssel vagy legalább ellentállással megakadályoztathatnék, a mi pedig nyilvános képtelenség lenne. Nem lehet tehát az egyenesen felségsértési és hűtlenségi nota-büntetésre indított perügyekben a perhalasztási jogmenedéket használni, s azoknak bűnügyi természetöket, mit az 1791. 56. t. tisztán meghatároz, az alperesen kívül még soha senki kétségbe nem vonta.

Most az említett 1791. 56. t. szerint a felségsértési és hűtlenségi nota-bűn iránti peres eljárásban csak az a különbség van, hogy a nota-bűnperbe fogott magát szabad

*) E hely az eredetiben is ily homályos.

junctorum se in statu libertali possit defendere, in reliquo ex obtutu Juridicorum Remedium procedura, utroque est eadem, quippe praeter lege admissam appellatam, aliud Remedium Juridicum non suppetit.

Quare Fiscus A. praecitato articulo 56. atque procedurae in similibus Casibus, dum temerario malevolorum ausu tales emergerunt, hucdum semper observatae, firmiter inhaerendo, petit prohibita per Partem I. in obversum legum et praevigentis procedurae, adeoque inactive interpositae locum haud dari, et Inquisitionum sub C.) et D.) statim occasione incaminationis Causae improcessuatarum authenticationem judicialiter decerni, quo sic Processus concludi valeat. Quo fine penes illam adhuc observationem, quod hic per absolutum nulla Juris publici quaestio subversetur, verum ob commissum actionale delictum, nutu Legum actionalium ad irrogandam auctori promeritam legalem Poenam procedatur, item quod Pars I. cunctas inamoenas Delicti sui consequentias non alteri, quam sibimet ipsi adscribendas habeat, ac denique quod ea, quae in obversum Fassionum Testium in Inquisitionibus per Fiscum A. in probam actionalis Expositionis statim occasione levatae in aetatis contentarum Pars I. contextu Replicae suae defectis Sermonibus et qualitate actionalis Delicti affectata praefidentia et plane protervia disserit, expetitam Fiscalium Testium authenticationem praefenter suscipiendam deposcant, et ad ulteriora spectent, petendo ut supra, Causam submittit.

lábön védheti, egyebekben a törvény rendelkezéit illetőleg az eljárás teljesen ugyanaz, az tudniillik, hogy a felhívás permenedékén kívül egyéb nem használható.

Ezért a felperes Fiskus az idézett 56. törvényhez és gonosz akaratuak által vakmerően elkövetett hasonló esetekben megtartatni szokott gyakorlathoz szilárdan ragaszkodva, kéri, hogy alperes által a törvény és fennálló perfolyambeli gyakorlat ellenére helytelenül közbeesett „Tiltakozvány“-nak hely ne adassék és a C. és D. esketések hitelesítése a per megkezdődése után azonnal ítéletesen határozottassék meg, hogy így a perfolyamat be lehessen végezni. Mi végre még annak megjegyzése mellett, hogy itt egyáltalában semmi jogkérdés fenn nem forog, hanem a perfolyam a beperesített bűntény elkövetéseért a felperesi vádnak alapját képező törvények értelmében csak a bűnös megbüntetésére irányul, továbbá, hogy alperes bűnének minden kellemetlen következményeit ne tulajdonítsa másnak, mint maga magának, s végre hogy azok, a miket alperes a felperes Fiskus által a maga állításainak bebizonyítására megesketett és a perbe mindjárt annak megindulásakor becsomagolt eskető levelekben látható tanuk vallomásainak költött voltára nézve, viszonfelelete rendén a beperesített ügy negélyezett szépítésével, sőt mintegy kicsapongólag előad a fiskusi tanuk kért hitelesítését teszik mindenekelőtt szükségessé és a per tovább folyamára tartoznak — a mit kérve, a mint fennebb is kijelentette, a perítélet alá bocsátja.

Az Alperes Báró: A Felperes, ki minden kérés, sürgetés, sőt törvényes intés ellenére is szinte egy esztendeig tartá magánál fogva a pört, ki kötelességét, mely szerint minden pillanatban készen kellene lennie, feledve, azt oly temérdek ideig halasztotta, ki most is két annyi ideig késett feleletadásával, mint a mennyi idő alatt az alperes (ha bár törvény szerint Tiltmányzása okának adására két törvényes időszak lévén engedve, hosszabb ideig is halogathatott volna még)

utóbbi szóváltását beiratta, vádolván az alperest szántszándékos halogatással, úgy tesz, mint midőn a farkas vize felzavarásaival vádolta a bárányt.

Gyalázóknak, szabadosoknak és merészeknek állítja továbbá lenni az alperes kijelentéseit. Ezeknek mentegetésekbe nem ereszkedik az alperes, mivek azokat védi a történetek sora, védi az örök igazság. Merészek kijelentései, igenis annyiban, hogy az igazságot kimondani merte s meri.

A pör halasztásával és nem-dolgozással lett vádoltatása iránt a 2-ik szám alatti törvényes intézésre adott feleletére citál a felperes; de ezen felelet nem kielégítő, nem megnyugtató. Mondja ugyanis azon feleletében: „Kötelességem teljesítését mindenkor szemem előtt tartom.“

Ha vélekedése szerint kötelessége volt 1835-iki Septembertől egész 1836-iki Augustusig, és így esztendeig a pört rejtve tartani, akkor pedig az alperessel nem is láttatott szóváltással titkon ítélet alá bocsájtani, terjesztani: úgy vélekedése felettébb hibás; ha pedig véli, hogy kötelessége folyvást dolgozni, s ezt szeme előtt is tartja: úgy vélekedése helyes ugyan, de annál hibásabb cselekvése: *Noscit meliora probatque, deteriora sequitur*, ottan csak *objective*, emitt *subjective* is hibázzván.

Hogy e per helytelen megindítása jelül, az alperes által előmutatott 3-ik szám alatti okírást némileg gyengítve, egy esetben árnyékára mer csak utalni a felperes, arra t. i. hogy Békeffy Pál ellen lefolyt pöre a Fiskusnak 1833-ikban és így e jelen pör megindítása előtt jóval elítéltetett a Főméltóságú Hét Személyű fő Itélőszéken, — de úgy látszik, vagy nem emlékezett reá a fölperes, vagy szántszándékkal elmellőzte azon környúlállást, hogy azon pör a 17.sz.a. 17. szám alatt ide csatolt ítélet szerint*) még az országgyűlése előtt el lévén a Tekintetes Királyi Tábla által végezve, ez egyedül apellátától függött, a jelen pör tehát, melynek indítását az 1830. 6. cikk tilalmazza, teljességgel nem alkalmazható.

Egyébaránt két elvet állít közelebbi szóváltásában a fölperes, azt: hogy efféle perekben Prohibitával élni nem lehet, s azt, hogy itten *Juris Publici* kérdés nem forog fenn.

A mi az elsőt illeti: Ulászló II-ik törv. könyvének 3-ik cikkelye, s a Hármas könyv II-ik része 75. czimjének 1-ső és 2-ik ágazataik egybevetéséből levont okoskodása szerint távolról sem következik, hogy a nota-perekben Tiltmányozással élni ne lehessen.

Szólanak a fölhivott törvények *Repulsió*ról s nem *Prohibitá*ról, s mivel a 2-ik rész 75. cikkje azon kérdést: mikor engedődhetik meg a nota-perekben *Repulsió*? megfejtendő, hárcm eseteket hoz föl: az elsőt, ha valaki hivtelenség bűnébe esvén, a király által hirdetett országgyűlés eleibe (a hol hajdan elítéltettek) idéztetik, s vagy meg nem jelen, vagy magát kimenteni nem képes (tehát in merito) akkor repellálnia nem lehet, — nem szabad továbbá akkor, midőn másodszori *Repulsió*ból származott a nota-per, mert természetes, hogy másodszori bűnös cselekedetet harmadszori bűnös tettelvédeni nem lehet; de bezeg a harmadik eset, midőn valaki egy harmadik notájából annak jószágai iránt perel, ott még a *Repulsió*nak is van helye. De világosabban mondja ezt még Ulászló I-ső törv. könyvének 75. cikkje, mely szerint még a *capitalis sententiáknál* is repellálhatni.

Ha tehát repellálni, mennyivel inkább szabad prohibeálni? mely minden törvények s minden törvénytudók állítása szerint a Táblai perekben megengedtetik, jelesen az 1618. 65-ik cikk 1-ső pontja ekkép szól: „*In causis in Tabula Regia sive serialiter, sive extraserialiter, sive extraordinarie vertentibus duae duntaxat admittuntur Prohibitae*,“ — mert hajdan többször is lehetett prohibeálni.

Az 1729. 38. cikk szinte azt tartja, ugyanazt mondja az 1790. 16. [cikkely is, az 1807. 8. cikkely pedig azt szinte el nem törli s későbbi törvény nem létez.

S mit mondanak törvénytudóink? — Huszty, *systemás* törvényíróinknak apjok, a Prohibitát ekkép írja le: „*Est Remedium Juris, quo Causa post Convictionem ab executione ipsius coram Judice prohibetur, in causis precise coram Curia Regia vertentibus*.“

Kelemen azt mondja: „*Est Remedium, quo Pars succumbens per solum Verbum „prohibet“ effectum Sententiae Tabularis sistit*.“

Kövy: *Est Remedium Juridicum, quo Pars succumbens sententiam in Processu Tabulari latam, ipso die latae Sententiae Executioni dari vetat*.“

*) Lásd hátrább a maga helyén.

Ennyi törvényeknek, ily jelen és köz bizodalommal birt törvénytudóknak a szigorú censurán keresztülment, s már köz auctoritáson épült ennyi munkáknak ellenére, miképp állithassa a fölperes Fiscus, hogy az ő perében prohibeálni ne lehessen? megfogni nem lehet; mert ha szinte úgy vennők is (a mi azonban nem áll), a mint a fölperes közelebbi szóváltásában állítja, hogy a jelen per természetére nézve rendkívüli (ex indole sua extraordinaria), a feljebb fölhozott 1618. 65. cikk magokban az extraordinarius perekben is két Prohibitát enged.

Igyekszik ugyan a felperes az 1791. 56. cikknek tartalmából, miszerint e féle pörökbeni bírászkodás a Tekintetes Királyi Törvényes Táblának tulajdonittatik, s az Apellata felhagyatik — azt következtetni: hogy mivel abban nyilván kikötve nem lenne, hogy prohibeálni is lehessen, e nemü pörökben az Appellátán kívül egyéb törvényes óvásnak helye ne legyen.

Hibás azonban ezen okoskodás, s helyesebb lesz ekkép: a fölhozott törvény a Tekintetes Királyi Táblának visszaadja a bíróságot, melyről 1715. honunk akkori zavart helyzetetésében tévedésből megfosztatott; minthogy tehát minden Tabularis ügyeknek két Prohibitájok vagyon s ettől a nota-perekben is a felek egyenesen el nem zárattak, állani kell a közönséges elvnek.

Hogy Prohibitát nem emlit ezen törvény, épen azért történt, mivel közönséges elv, hogy Tabularis pörben prohibeálni lehet; ha ettől a törvény el akarta volna rekeszteni, akkor tett volna említést, mert a nem szabad lenne kivétel.

Appellátáról azért kellett a törvénynek említést tenni, mivel az 1729. 28. 29. 30. s egyéb specificus törvények előadják, hol lehet appellálni, hol csak egy részben, hol pedig éppen nem? Az Appellata iránt tehát általános regula nem létező: szükség minden egyes esetekben az Appellátát megemlíteni.

Ha a fölperes állítása szerint Prohibitája nem lenne az alperesnek, úgy kifogással sem élhetne, sőt nem is allegálhatna, mert a törvény azt sem mondja sehol is világosan.

Nem is hihető, hogy a fölperes Fiscus nem egyébért, csak hogy a törvényes oltalmat

is ellenzette légyen, tett a Prohibita ellen kifogást, s jól tudván az 1723. 5. t. cikk világos tartalmát, meg van győződve, hogy prohibeálni itt is szabad. — Igy szól t. i. a felhozott törvény: „Ut Citatio Praelatorum etc. — Ordinario et Consveto Juris Processu in Omnibus Casibus et Causis etiam Criminalibus, aut Notam Infidelitatis, de Jure municipali Ungariae adhuc inferentibus vel ad alias poenas reductis, contra eosdem per quoscunque instituentis, in Tit. 9. Partis 1-ae Operis Dec. Trip. et Art. 14. 1618. Contenta (Crimine tamen laesae Majestatis Conformitate articuli 7. 1715. et Casibus, qui in articulo 14. 1618. exprimuntur, exceptis) observetur §. 1. neve ullus nobilitari praerogativa gaudens non citatus, nec debito Juris Ordine convictus, in Persona aut Bonis suis, quoquo modo damnificetur.“ Mit kelljen a „Consveto Juris Ordine,“ mit a „debito Juris Ordine“ kifejezések alatt egyebet érteni, mint azt, hogy szakaszonként szabad legyen az oltalom? ezek közé pedig a világosan kifejezett nota-pörben, mint Tabularisban, a Prohibita is tartozván, kétséget nem ezenved, hogy az alperes Tiltmányzása törvényes és helyes volt

Azonban maga a fölperes megismeri, hogy appellálni a nota-perben is 18. sz. a. szabad. Igen, de a 18. szám alatt ide csatolt Decisio szerint *) ott, a hol az Apellata föl van tartva, szabad mindennemű óvással élni is.

Azzal védi a fölperes Fiscus állítását, miszerint ne lehessen nota-pörben prohibeálni, mivel — úgy mond — ez csupán civilis, azaz jószágot tárgyazta pörökben engedődik meg. Igen de a fölperes az A. alatti vád-levelében nemcsak fejét az alperesnek, de jószágát is követeli. A Fiscus állítása szerint lehetne is nem is prohibeálni fejére nézve az alperesnek, t. i. nem, jószágaira nézve pedig igen. E kettőt miképp lehessen megegyeztetni? csak a fölperes képes lesz megfejteni, ha vélem-

*) Lásd hátrább a maga helyén.

nye szerint a nota-perben Prohibitával élni nem lenne szabad.

Folytat a Fiscus másféle közfenyítékü pörökét is, p. o. ad Poenam Infamiae szinte a T. K. Tábla előtt. Jött-e vajjon arra a gondolatra, ott is tagadni a Prohibitát? Hogy pedig az illetén pörben Prohibitával 19. 20. és élni nem lehet, bizonyítják a 19. 20. 21. sz. a. és 21. szám alatt ide mellékelt esetek. *)

De hogy más hasonlatossággal éljünk: az Actus Majoris Potentiae pör egytermészetű a nota-pörrel, egy vala a büntetése is, fej és jószágvesztés; oka ennek alkotmányunk azon elvében fekszik, miszerint minden nemes tagja s része a sz. koronának; őtet tehát hatalmaskodva bántani oly súlyos bűn, mint notába esni, — s kételkedhetik-e a fölperes, hogy abban prohibeálni ne lehessen?

Van-e, nincs-e hasonló eset a Curiale Archivumban? nem fessegeti az alperes. Meglehet, egy ily pör sem fog a Curia Levéltárában találatni, mert ezek talán titoknak és örök homálynak lévén szentelve, hogy napvilágot ne lássanak, némely rejtettebb tárukba dugatnak; különben is nem az itt a kérdés: éltek-e az eddigi alperesek ilyes pörökben prohibitával? hanem az: élhetnek-e vele törvényünk szerint? mire a feljebbiek szerint az a felelet, hogy: igen. Azonban hány törvény létezik törvénykönyvünkben, melynek esete nem került elő? s ki fogja még is állítani, hogy azon törvény nem törvény?

Azzal hijában igyekszik állítását támogatni a fölperes, hogy ily esetekben serény büntetésre lévén szükség, ha prohibeálni lehetne, a Fenyítő Törvény célja kijátszodtatnék; mert nem kevésbé szent kötelessége a statusnak polgárait minden önkény és hirtenkedés ellen óvni, mint bűnösöket fenyíteni. Azonban vesse össze a felperes Fiscus az 1588. 48. és az 1593. 22. törvénycikkelyeket. Az előbbi által Debreczeni György országgyűlésén notában marasztaltatott el, az utóbbi által pedig az alól fölmentetett. A két törvény hozatalának köze öt esztendő. Ha már a Fiscus állítása szerint ily pörökben serénykedni kellene a hóhéroknak, ha ily pörökben pro-

hibitával s más törvényes óvásokkal az ítélet végrehajtását függőben tartani nem lehetett volna, a reá mért büntetés alól Debreczeni György hogy szabadult volna fel? Így Podmánczyky Ráphael és János 1542-ben notában marasztaltattak, s három év mulva 1545-ben fölmentetettek.

Azon állítása a fölperes Fiscusnak, hogy ítélet által kijelentett elvet változtatni nem lehet, szükségtelen tehát a Prohibita, nem áll meg; mert ha okokkal megmutatódik, hogy ellenkezőnek kell a principiumnak lenni, változni kell az ítéletnek is. Nemde a fölperes is azért appellálta a sententiát, mivel principiumába nem egyezett? azt tehát változtatni kívánja.

Azonban törvényes elv az, hogy kétséges esetekben a kedvezőbbet szükség követni. Törvényes elv az is, hogy az alperesnek jobban kell kedvezni, mint a fölperesnek. Ha tehát meg nem engedőleg a Fiscus óhajtása szerint kétséges lenne is: van-e itt Prohibítának helye? a fölhozott két elvnél fogva is el lehet Modestinussal mondani: „Non puto delinqueré eum, qui in dubiis quaestionibus contra Fiscum responderit.“ Lehetetlen tehát az alperesnek kedvező ítéletet nem hozni.

Mínt hogy a fölperes Fiscus megczafólólag felelvén az alperesnek Prohibita melletti szóváltására, tettelesen megismérte a Prohibítának helyességét, holott ha Prohibítának nem lenne helye, felelni sem kellett volna, hanem a Prohibitát ki kellett volna törölni, felelt a 2-ik és 3-ik szám alatti oklevelekre is, felelt —

Szóváltásának 2-ik részében az alperesnek azon állítására, miszerint az itten előfordult Juris publici kérdésnek eldöntése nem Biróság, hanem törvényhozói Testület eleibe tartozónak mondatik. Ugyanis arra azt felelte: hogy itten Juris publici kérdés nem forog fenn. Ebbéli feleletét nem meri legkisebb okokkal is támogatni a fölperes Fiscus, s ezt inkább mellőzőleg feledékenységre kívánna temettetni. Pedig éppen ez itt a legfőbb kérdés, s nem is azért hozta volt azt fel az alperes, hogy ezt az Itélő Tekintetes Biróság eldöntse, hanem csak annyiban gördítette elő, hogy ítélet által

*) Lásd illető helyökön.

jelentetnék ki: hogy ily kérdések felett ítéletet hozni nem lehet. Ennyiben lévén a kijelölt Juris publici kérdés törvényes, ennyiben ítéletet hozni lehet is, szükség is.

Meglevén tehát a fölperes Fiscusnak minden ellenvetései czáfolva, az alperes állításai ellenben távolról sem lévén kifogatva, — és így kétséget nem szenvedvén, hogy a nota-pör (azonban az légyen e jelen pör, majd midőn az ügyellet kerül vitatás alá, bővebben meg fog fejtetni) Tabularis legyen, kétséget nem szenvedvén az is, hogy közvel: miszerint Tabularis perben prohibita vagy, kétséget nem szenvedvén továbbá, hogy ezen elvtől kivétel nincsen: a napféynél világó-

sabb, hogy helyesen élt legyen az alperes Tiltmányzással. Mindezeknél fogva tehát az 1830. 6. cikk ellenére Diaeta alatt ezen pört megindítani szabad nem lévén, s különben a fennforgó Juris publici kérdés eldöntése nem ezen törvény útjára, hanem törvényhozói Hatalomra tartozván, előbbi szóváltásaihoz szorosán ragaszkodván, Prohibitáját megállapítani és [a Biróságot leszállítatni kéri, és ha a fölperes többé nem felelend, csupán és egyedül e részben ítélet alá bocsátja, különben f. t. af. t. 1837. Januarius 19-kén.

Pro Fisco Regio A. Prioribus inhaerendo petit ut supra, et submittit.

(Folytatása következik.)

SZANISZLÓFFI BÁTHORY KATA ÖZVEGY LÓNYAY ISTVÁNNÉ VÉGRENDELETE.

Közli: Doby Antal.

„Én Szaniszlóffij Báthory Kata, az néhai Nemzetes Lónyaij István Úramnak megmaradt özvegye: Adom emlékezetül az én levelemet mindeneknek, az kiknek illik, mostaniaknak és jövődöbelieknek. Hogy meggondolván én ez világi állapotnak forogandó és bizonytalan állapotját, hogy mindenek változás alá vettek lévén, magának senki bizonyos időt nem ígértethetne. Meggondolván azt is, hogy senki maradékinak nagyobb kincset nem hagyhatna mint a közöttük való egyességet, csendességet, mellyel a kicsiny állapotok is nagyobbra nevedekvén, az Istennél és embereknél is kedves atyafi szeretetet megtartani, és mind ez, mind az más világi sok jók és áldások abból is származni szoktak volna az emberekre. Ez okokra nézve minekelötte az Ur ISTEN engemet az világból kivenne, követvén ebben

mind az régi szent atyáknak, s mind ez világi jó cselédes gazdáknak és szüleeknek példáját, és az én maradékimnak is nemcsak életemben, de halálom után való csendességnek felől is idején akarván gondot viselnem, vévén ebben az magok tetszését is, és ezen dolgokon egymás közt való megegyezések is, én előttem töttem ilyen anyai jó dispositiót és rendelést mindenféle ide alább megirt Magyar és Erdély országban, vagy annak részeiben akármely vármegyében lévő jószágomnak állapotja és ezen kívül is magok javára és csendességre nézendő ide alá megirt dolgok felől.

Elsőben mivelhogy úgy kell kiterjeszteni az kut fenekét is az ő folyamásit, hogy egyebeket is táplálhatván, maga meg ne fogyatkozzék. Nem tudván még az Ur ISTEN meddig tartana engemet ez világi életben, mindennemű Magyar és Erdély országban és annak részeiben akármely vármegyében lévő jószágomat magam hatalmában és birodalmában tartok és resorvások, minden hozzá tartozókkal és mindennemű hasznaival és jövedelmével, valamíg az Ur ISTEN engemet éltet, avagy valaméd-

dig valamelyiket [azok közül anyai jó akaratom és szeretetemből bizonyos okok alatt valamelyik gyermekem és maradékom kezibe nem adnám és nem bocsátanám. Melyekben, hogy az én maradékim és gyermekeim, sem azoknak gondviselői engem semmiképpen életemig ne háborgassanak, hozzám tartozó fiui leányi szeretetekből meg is kívánom tőlök.

Másodszor. Ha az Ur ISTEN engemet ez világból kivészen, az én gyermekeim és maradékaim, Lónyaij Sigmond, és Lónyaij Kata Nyárij Bernátné, és unokáim Becskij Gábor, és Becskij György, Becskij Susánna az én szerelmes idvözült leányomnak, Lónyaij Susánnának Becskij LászlóUramtól való gyermekei, és mindezeknek mindkét ágon lévő maradékiehoz kívánom hogy tartsák magokat, az mint ide alá megirt hagyományom, adományom, rendelésem tartja. Mivelhogy az én fiam, Lónyaij Sigmond mindenütt való jószágimnak oltalmazásában és megtartásában sokat fáradozott és szolgált nagy nyughatatlansággal, és azokat nemcsak megtartotta, hanem szaporította és többé tette is, méltónak ítélem azért is hozzá való jó akaratomat és anyai szeretetemet mutatnom. Ehhez képest Szathmár vármegyében, Aranyos-Medgyes nevű mező városban és ugyanezen vármegyében Apa, Krassó és Udvari nevű falukban az minemü Prinij szerből álló részjóságom én nekem vagyon; azonképpen Nyiregyházának fele, és a Nyirfehértói részjóságom Szabolcs vármegyében lévő, mellyek ez Szaniszlóffy Báthorij rész félek, azok mindenestől és mindennemű pertinentiaival akármely névvel nevezendő hozzá tartozó hasznaival, jövedelmével, mellyek régtől fogván hozzá való voltanak és most is oda tartozandók azon igazsággal, valamelylyel én birtam és birom, ugy mint az megnevezett városban és falukban lévő rész szerént, minden közosztás és más egyeb intézés nélkül minden perpatvar, baj, veszedés és törvény nélkül legyen az én fiamé Lónyaij Sigmondé és néki fiu és leány ágon lévő maradékié azokon a jószágokon kívül, melyeket ide alább más dispositióm szerént több gyermekeimnek is hagytam,

melyeket ha életemben közéhez, nem bocsátanék is, de holtom után mindjárt magának foglalhassa és örökben maga és maradékai számára birhassa. Mely részjóságokat ez felül megirt mód, ez dispositióm és rendelésem s adományommal neki adtam és vallok is, hogy holtom után e szerént avagy az én akaratomból életemben is ezekben atyjafiaival való minden megosztozás nélkül szabadosan és békességesen birhassa. Viszontag hogy több gyermekeim is ezekben szintigy résztlenek ne legyenek, disponálok így is ezekről, hogy hagytam ez megnevezett Apa és Krassó nevű falukban az én leányomnak Lónyaij Katának egy egy pusztát mindenütt a két faluban. Azonképpen az megnevezett Lónyaij Susanna maradékinak is, mindnyájan és együtt mindkét faluban egy egy pusztát, azaz mindkét rész számára az két faluban négy pusztát. Azonképpen Nyiregyházán Lónyaij Kata számára egy ház jobbágyot, Lónyaij Susanna gyermeki számára egy ház jobbágyot. Mellyeket az én holtom után az megnevezett maradékim kezekhez vehessenek mindjárt, és az én fiam Lónyaij Sigmond tartozzék kiadni nékik, és az nékik kiadandó jobbágyokat ők is minden hasznaival, földeivel és jövedelmivel birhassák az ő ebbeli részek szerént: kivévén belőle az korcsmák árultatását és az ott való majorsághoz tartozó szántó helyeknek, réteknek és az Nyiregyházi kicsiny erdőnek birodalmát, mellyek csak Lónyaij Sigmondnak és maradékinak legyenek szabadosok.

Harmadszor. Lónyaij Sigmondot illető és ez felül megnevezett részjóságokon kívül is valamely jószágim én nekem vagynak, azok akárhol és akármely vármegyében, Erdélyben vagy Magyarországon vagy Szilágyban legyenek, mindazok felől ilyen dispositiót és rendelést töttem: Hogy ha ISTEN engem az világból kivészen, az én holtom után az én gyermekeim Lónyaij Sigmond és Lónyaij Kata, és unokáim Lónyaij Susánna gyermekei, vagy azoknak maradéki azokat a jószágimot ha magok külömben meg nem egyezhetnének rajta, azon vármegyékben akkor lévő vice ispán és bírák által igazán három felé osszák, minden igaz és méltó ok nélkül való halogatás és minden

perpatvar nélkül, és egyik része legyen Lónyajj Sigmondé és mindkét ágon levő maradékié, másik része Lónyajj Katáé, harmadik része légyen Lónyajj Susánna megnevezett gyermekeié, és mindezeknek mindkét ágon levő maradékjoké örökben mindenemű azon jószágokhoz tartozó hasznaival és jövedelmével, kivéven ebből azokat az jószágokat, melyeket Jure dotis az idvezült szerelmes Uram után birok az Lónyajj jószágban és egyebütt, az vagy az melyek pénzes és zálogos jószágim, mellyekben ez után is magamnak azon igazságig, melylyel birom, szabad dispositiót reserválok és tartok. Mindezekhez ezt is hozzá tévén, hogy ez köztük megosztandó jószágban jövendőre is mutua successiójok legyen, hogy egyik félnek mindkét ágon való defectusa után az második gyermekemre vagy azoknak élő maradékokra minden perpatvar és baj nélkül visszazálljon, és egyik a másik gyermekem hire és akaratja nélkül semmit is senkinek semmi uton, módon benne el ne adhasson, se el ne idegenithessen, ha eladná is és elidegenitné valamelyik, helyetlen legyen.

Negyedszer. Noha az aranyos-medgyesi kastély minden hozzá tartozókkal, az mint az Prinyi familiával tett utolszori végzésünkben és vallásunkban meg vagyom irva, az én fiamnak Lónyajj Sigmondnak magáé, mindazonáltal, hogy akármi pretensióból is ez felül semmi veszekedés az én maradékim között ne legyen, azon előbbi vallásom most is megerősítvén, hagyom és rendelem az én maradékim között, hogy abban és annak békességes birodalmában az én előbbi vallásom szerint Lónyajj Sigmondot és maradékait meg ne háborgassák, hanem az vigo-rában maradjon.

Ötödször. Ha melyik az én maradékim és azoknak maradéki között az én rendelésemet meg nem állaná valamely részben, ez köztök megoszlandó jószágimbéli részét elveszesse és abban megálló gyermekeimé és maradékimé legyen az az jószág, mely az ebben meg nem álló gyermekimnek ez ide felül megirt harmadik articulusban való dis-

positióm szerént az magam jószágiból oszlás szerént juthatna.

Hatodszor. Az minemű majorság szántóföldeim, réteim vagynak Váralján, melyek vagy a Báthory vagy Prinij rész félék, azon határban mindazokat és mindenestül azon városban lévő csürös kertemmel együtt adtam és hagyom minden oszlás nélkül az én leányomnak Lónyajj Katának, hogy azokban egyik gyermekemnek is része ne legyen. Az váraljai alsó malmot is adtam és hagyom ugyan most az én leányomnak Lónyajj Katának. Így hogy mikor az derék oszlás léssen, az is maga részében tudódjék, és együtt építse az ő jószága is mindaddig és azutánra is azon malomnak gátját, az mikor szükség, mint szintén ez ideig. Mindezeket azért ez szerént hagyván, rendelvén és disponálván, az én akaratomnak és mindezekben való dispositiómnak nagyobb erősségére és bizonyosságára irtam és hagytam mostan ezen én levelemet pecsétém és kezem irásával megerősítvén, és ez felül megnevezett gyermekimét, maradékimot és azoknak akármely rendben lévő gondviselőit mind most, mind jövendőben ezekre kötelezván. Az mint ezen dispositióm conventben is akarnám megerősitenem. Addig ennek oly helyt és hitelt adván, mintha in loco authentico emanáltatott volna. Mellyet ez felül megnevezett gyermekim is hogy köztük való nagyobb erősségért és bizonyosságért acceptáljanak és örök meghihatatlanképpen állandónan megtartsanak, kívánom és hagyom.

Datum in Castello Perechen, 16 Juli
Anno 1625.

(P.H.)

ВѢРОВАЮ КАТА м.р.

(Eredetije a leleszi káptalan levéltárában.)